

PRIESTOROVÉ ZNALOSTI MIESTNYCH KOMUNÍT A ICH VYUŽITIE PRI AKTIVÁCII ĽUDSKÉHO KAPITÁLU NA SLOVENSKU

SPATIAL KNOWLEDGE OF LOCAL COMMUNITIES AND ITS USE IN THE HUMAN CAPITAL ACTIVATION IN SLOVAKIA

Milan Takáč

Abstract

The objective of our article is to describe how the spatial knowledge could be useful for the human capital activation in Slovakia. The chosen area for our research is the Gemer – Malohont region in the south of the central Slovakia. We have chosen this region due to two facts; the region is economically underdeveloped, and the second fact is that there are solved some projects based on community spatial information. We have focused on impacts of these participatory projects. There is used multi-part participation among local inhabitants, local entrepreneurs, local self-government and local civic action groups. These groups of locals have the best knowledge of problems and needs of the region where they live and work. We have analysed the two projects based on local cooperation and knowledges. The first is concerned on dealing problems with marginalized Roma community in Dobšiná. The second project is based on building the regional identity and promotion of products. We have analysed information sources and we conducted a short oral survey among locals. Our results could be used in the future for other regional development programs.

Key words: Gemer – Malohont, human capital, local development

JEL Code: J15, L19, O15

Úvod

Cieľom nášho príspevku je predstaviť využitie komunitných priestorových znalostí v oblasti aktivácie ľudského kapitálu a v oblasti miestneho ekonomického rozvoja. Keď chceme realizovať úspešnú rozvojovú politiku na úrovni obce, mesta, prípadne na ľubovoľnom maloplošnom území (napríklad veľkosti okresu), musíme detailne poznať problémy a potreby tohto územia. Tieto problémy a potreby najlepšie poznajú tí, ktorí na danom území dlhodobo (spravidla viac ako polovicu svojho života) žijú a pracujú (Chromý a Janů 2003; Matlovičová, Kolesárová a Matlovič 2016 a i.).

V našom príspevku sme sa zamerali na región Gemera – Malohontu, bývalý historický región, ktorý sa nachádza v južnej časti stredného Slovenska na území súčasných okresov Revúca, Rimavská Sobota a Rožňava. Pre náš výskum sme si ho vybrali z dôvodu výskytu ekonomickej podrozvinutosti regiónu a kvôli tomu, že už sú tu skúsenosti s riešením projektov postavených na báze komunitných znalostí. Na základe analýzy zistených poznatkov o týchto projektoch sme realizovali terénny výskum na území mesta Dobšiná a v meste Rimavská Sobota a obciach v ich okolí, pričom sme navštevovali rôzne podujatia (jarmoky, dni mesta, obce). Oslovovali sme miestnych podnikateľov, členov miestnych akčných skupín a aj účastníkov podujatí z radov občanov. Na základe získaných výsledkov sme zostavili jednotlivé kapitoly nášho príspevku.

1 Stav skúmanej problematiky, stručný prehľad poznatkov

Využitie znalostí miestnych komunít v oblasti ekonomického rozvoja patrí už k pomerne tradičným témam, a to hlavne v zahraničnej literatúre. Téma komunitného (participatívneho) mapovania je obsiahnutá v mnohých dielach, museli sme vybrať diela blízke príspevku. Ako inšpiratívne diela pre tento príspevok môžeme označiť diela autorov Pánek (2018) alebo Gordon, Elwood a Mitchell (2016) ktorí sa venujú mapovaniu priestoru s využitím občianskej priestorovej informácie a realizovali v tomto smere prípadové štúdie.

Na komunitné (participatívne) mapovanie a nadväzuje v našom príspevku budovanie regionálnej značky, ktoré sa v mnohom spája práve s viacstrannou spoluprácou na miestnej úrovni (Chromý a Janů 2003; Matlovičová, Kolesárová a Matlovič 2016). Uvedení autori taktiež publikujú literatúru zameranú na priestorové aspekty, čím dochádzka k prepájaniu geografie a kultúrnych aspektov priestoru (tzv. kultúrna geografia). Regionálnej identite s menším dôrazom na priestorové aspekty sa venuje Capello (2019).

Pri výbere regiónu Gemera – Malohontu zohralo svoju rolu to, že je to jeden z najmenej rozvinutých regiónov Slovenska. O identifikácii chudoby v rámci regiónov píše Michálek a Sládeková-Madajová (2019). Prípadové štúdiu so zameraním na regionálnu trvalo udržateľnú ekonomiku realizovali Jaduňová, Marková a Hroncová (2018). Pri štúdiu sme využili monografie. Populárne ladenú monografiu regiónu napísali Zubriczký a Szöllös (2002). Monografiu so zameraním na odborný výskum remesiel Gemera – Malohontu napísal Michálek (2011). Pri hodnotení projektu mapovania rómskej osady v Dobšinej sme využili príspevok Takáč (2018) kde sa autor pokúsil charakterizovať zber priestorovej informácie v rómskej osade. Okrem literárnych zdrojov sme využili aj internetové stránky z regiónu

Gemera – Malohontu, zamerané na regionálne produkty (Regionálny produkt Gemer – Malohont 2019), stránku mesta Rimavská Sobota a propagačnú stránku zaujímavostí regiónu (Región Malohont, čo sa oplatí vidieť 2019).

2 Ekonomická situácia regiónu Gemera – Malohontu

Súčasná ekonomická situácia regiónu Gemera – Malohontu je výsledkom súčasného pôsobenia viacerých faktorov. V prvom rade sem patria prírodné pomery a historický vývoj hospodárstva regiónu. Tieto faktory sú v súčasnosti doplnené o negatívne pôsobiace faktory, ako sociálna marginalizácia, podrozvinutá infraštruktúra, nezamestnanosť a vyst'ahovalectvo. Cieľom nášho príspevku nie je dopodrobna rozoberať príčiny zaostávania regiónu Gemera – Malohontu, uvádzame ich tu z dôvodu vykreslenia súčasného východiskového stavu.

2.1 Vývoj hospodárstva regiónu Gemera – Malohontu po súčasnosť

Záznamy o hospodárskej činnosti na území Gemera – Malohontu existujú už od čias stredoveku, približne od 11. storočia, avšak archeologické nálezy dokumentujú už skorší začiatok remeselnej výroby (Zubriczký, Szöllös 2002; Michálek 2011). Po stáročia sa obyvatelia Gemera živili poľnohospodárstvom, lesníctvom, chovom včiel a od stredoveku možnosti obživy rozšírila ťažba železných rúd, najmä v okolí Rožňavy (Zubriczký, Szöllös 2002). V 19. storočí vznikli v regióne vysoké pece na výrobu surového železa a podniky na spracovanie dreva. Koncom 19. storočia sa začína rozvíjať potravinársky priemysel. Neskôr sa rozvíjali aj chemický a strojársky priemysel, najmä v Hnúšti a Rimavskej Sobote. Po roku 1989 tradičné odvetvia hospodárstva regiónu postihol úpadok; väčšina poľnohospodárskych podnikov ukončili výrobu, a počet súkromne hospodáriacich roľníkov sa iba pomaly zvyšuje (Rimavská Sobota, oficiálne stránky mesta, sekcia Súčasnosť 2019; Michálek a Sládeková-Madajová 2019). Počas 90. rokov 20. storočia upadla potravinárska a strojárka výroba v regióne. Iba postupne sa hospodárstvo regiónu spamätáva z úpadku, za posledných 10 rokov pribudlo niekoľko prevádzok zameraných na výrobu automobilových komponentov (Rimavská Sobota, oficiálne stránky mesta, sekcia Súčasnosť 2019). Okrem úpadku ekonomických aktivít je jednou z príčin zaostávania regiónu aj jeho nevýhodná poloha vzhľadom na väčšie mestá a dôležité dopravné trasy, ako ukazuje mapa na obr. 1.

Obr. 1: Mapa lokalizácie regiónu Gemera – Malohontu v rámci Slovenska vzhľadom na krajské mestá (podčiarknuté) a hlavné cestné ťahy

Zdroj: podklad – Cestná databanka SR 2019, úprava autorom

Ako ukazuje mapa na obr. 1, región Gemera – Malohontu sa nachádza zhruba v polovici vzdialenosti medzi Banskou Bystricou a Košicami. Regiónom neprechádzajú dôležité dopravné trasy. Ako jedným z prostriedkov rozvoja tohto regiónu môže byť komunitná spolupráca, pri ktorej sa angažujú občania (Chromý a Janů 2003; Gordon, Elwood a Mitchell 2016). Región má potenciál rozvoja z hľadiska prírodného bohatstva (lesy, jaskyne Slovenského krasu a i.) a z hľadiska tradície remeselnej výroby (Michálek 2011). Aby sa tento potenciál využil, je potrebné ho aktivizovať (podľa Jaďuďová, Marková a Hroncová 2018; Takáč 2018; Regionálny produkt Gemer – Malohont 2019).

3 Komunitné priestorové znalosti a ich využitie pri miestnom rozvoji

Ako sme naznačili už v úvode, v regióne Gemera – Malohontu sa už úspešne využívajú komunitné znalosti v oblasti miestneho rozvoja. V nasledujúcich podkapitolách si priblížime dva najvýraznejšie projekty postavené na využívaní komunitných priestorových znalostí, ktoré sme vybrali na základe ich celkového prínosu a dostupný informácií o nich.

3.1 Komunitné mapovanie a komunitná spolupráca v rómskej osade v Dobšinej

Dobšina je mesto, ktoré sa nachádza v severnej časti okresu Rožňava v Košickom kraji, v blízkosti Slovenského raja. Mesto trpí od 90. rokov 20. ekonomickým úpadkom po zatvorení baní na železo a azbest a po poklese poľnohospodárskej výroby. Dôsledkom tohto ekonomického úpadku bol vznik marginalizovaných komunit obyvateľstva, pričom

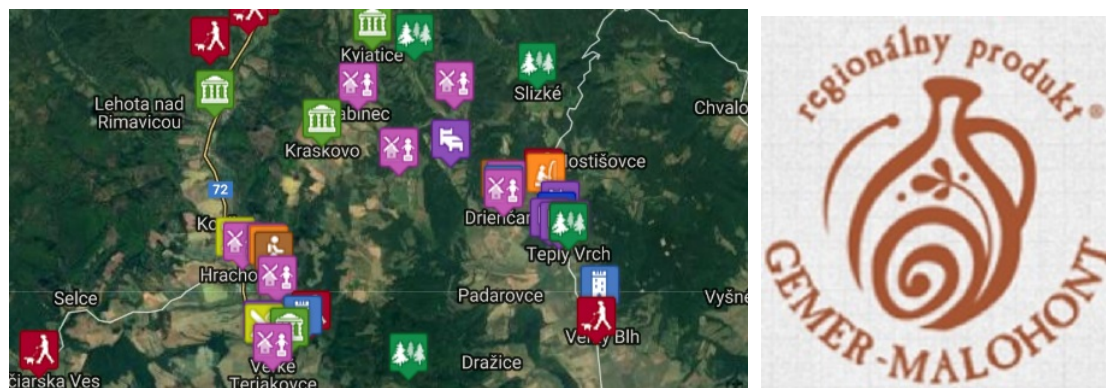
najproblémovejšou lokalitou bola rómska osada (Zubriczký, Szöllös 2002; Karika 2017 in Takáč 2018).

Problematiku rómskej osady sme už sčasti riešili v predošlom príspevku, kedy sa v rokoch 2014 až 2016 realizovalo mapovanie územia rómskej osady a následne sa uskutočnila bytová výstavba s cieľom zabezpečiť Rómom dôstojné podmienky pre život (Takáč 2018). Toto mapovanie sa uskutočnilo vďaka spolupráci miestnych obyvateľov, miestneho rómskeho vajdu, samosprávy mesta Dobšiná a Mestskej polície Dobšiná (Karika 2017 in Takáč 2018). Na prelome rokov 2018 a 2019 boli bytovky dokončené, celkovo bolo Rómom odovzdaných 102 nových bytov pre približne 500 Rómov, a ďalej prebieha výskum v oblasti zamestnanosti Rómov. Závety z tohto výskumu dokumentujeme na grafe č. 1 v podkapitole 3.3, kde sme skúmali zamestnanosť Rómov.

3.2 Budovanie regionálnej značky, regionálny produkt Gemera – Malohontu

Budovanie (kreovanie) regionálnej značky je v súčasnosti jeden z typických prvkov budovania regionálnej identity a propagácie regiónu v globalizovanom svete (Chromý a Janů 2003). Aj v regióne Gemera – Malohontu dochádza od roku 2011 k budovaniu regionálnej značky pre miestne produkty a služby. Budovanie regionálnej značky so sebou prináša množstvo príležitostí pre rôzne formy spolupráce (Matlovičová, Kolesárová a Matlovič 2016; Capello 2019). Nevyhnutné je stanoviť koordinačný orgán, ktorý zastrešuje všetky zúčastnené strany a usmerňuje spoluprácu pri budovaní značky. V regióne Gemera – Malohontu je týmto orgánom miestna akčná skupina Malohont. Tá koordinuje spoluprácu samospráv, podnikateľov a občianskych aktivistov (Regionálny produkt Gemer – Malohont 2019).

Obr. 2 a 3: Propagačná mapa regiónu Gemera – Malohontu, logo regionálneho produktu (ukážky)

Zdroj: Región Malohont, čo sa oplatí vidieť, Regionálny produkt Gemer - Malohont (2019)

Vyššie uvedená ukážka mapy ukazuje v praxi viacstrannú spoluprácu. Do tohto projektu znázorňujúceho turisticky zaujímavé lokality a služby je už zapojených viac ako 50 miestnych podnikateľov a samospráv v regióne. Projekt pokrýva rôznorodé lokality, ktoré sú znázornené jednoduchými ikonami evokujúcimi danú činnosť (miesto pre vychádzky so psom – osoba so psom na červenej ikone, lokality kultúrnych pamiatok – veterný mlyn a soška na fialovej ikone a i.). Účelom tejto mapy je posilniť budovanie regionálnej identity a propagácie s konečným cieľom podporiť podnikanie a rast zamestnanosti.

3.3 Prínosy využitia komunitných priestorových znalostí v miestnom rozvoji

V predošlých podkapitolách (3.1 a 3.2) sme ukázali, aké projekty s využitím komunitnej priestorovej informácie sa riešili v regióne Gemera – Malohontu. Cieľom nášho výskumu bolo (okrem analýzy dostupných zdrojov o týchto projektoch) aj overenie skúseností s participatívnymi projektami a s využitím komunitnej priestorovej informácie v praxi. V úvode k nášmu príspevku sme spomínali stručnú anketu, ktorú v tejto podkapitole predstavíme. Zaujímal nás najmä prínos projektov popísaných vo vyššie uvedených kapitolách. Otázky v ankete boli nasledovné;

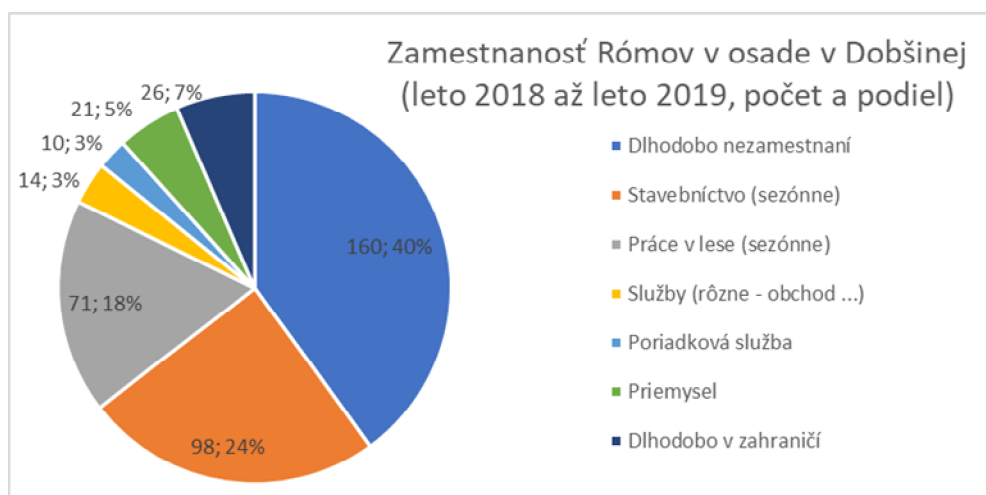
1. Počuli ste už niekedy o slovnom spojení participácia (spolupráca) pri miestnom rozvoji ? (ak áno) Čo vám toto slovné spojenie evokuje, aké predstavy ? (ak ešte nepočuli, pre tých sa anketa skončila)
2. Ste súčasťou nejakého subjektu zapojeného do spolupráce ? Ste aktivista ? Aké povolanie vykonávate ?
3. Aké je podľa vás priestorové pôsobenie vášho subjektu/vašich aktivít ? Stručne charakterizujte !
4. Pozorovali ste už nejaké ekonomické prínosy participácie ?
5. Aké je podľa vás možné využitie participácie v budúcnosti na základe doterajších skúseností ? Má význam využívať participáciu, prečo ?

Nechceli sme respondentov nijako obmedzovať, preto sme nechali otázky otvorené, s voľnou formuláciou odpovede. Odpovede sme si zapisovali priamo na papier alebo do mobilného telefónu počas odpovedania respondenta. Spolu sme náhodne oslovili 50 respondentov, túto vzorku považujeme za dostatočnú, pretože sme ich oslovili v rôznych typoch sídiel (mestá Dobšiná a Rimavská Sobota, 5 vidieckych obcí rozmiestnených po regióne) a vykonávali rozličné profesie (pracovník samosprávy, podnikateľ, občan

neparticipujúci na projekte a iní). Odpovede sme následne spracovávali a zhrnuli v grafických prílohách uvedených nižšie.

Prvou prílohou (graf č. 1) je zamestnanosť Rómov z Dobšinej, o čom sme sa zmieňovali v podkapitole 3.1. Doteraz tam prebieha výskum zamestnanosti, v lokalite „Niže mesta“ alebo iným názvom „Dedičná“ žije dokopy cca 700 Rómov, z tohto približne 400 je v produktívnom veku (SME Korzár 19. augusta 2019; vlastný výskum).

Graf 1: Zamestnanosť Rómov v rokoch 2018 a 2019 z Dobšinej

Zdroj: vlastný výskum, autor Milan Takáč

Z grafu 1 môžeme zistiť, že podiel dlhodobo nezamestnaných Rómov v osade v Dobšinej je okolo 40 % (tých, čo nepracujú viac ako 12 mesiacov). Ďalej sa tu nachádzajú dlhodobo (12 a viac mesiacov) pracujúci v zahraničí, väčšina z nich pracuje v Česku. Ešte stále je problémom sezónna nezamestnanosť, hlavne v zimných mesiacoch, kedy pribúda asi 50 % nezamestnaných (dokopy nezamestnanosť v zimných mesiacoch takmer 90 %). Avšak vďaka poznaniu potrieb komunity sa v Rómoch vypestoval pud zabezpečiť si dôstojné prežitie. Musíme upozorniť, že tieto údaje sú iba približné a veľmi premenlivé počas roka, Rómovia často pracujú na dohodu alebo striedajú zamestnanie. Výskum tohto typu je náročný na čas a ochotu oslovených odpovedať.

Ako ďalšiu prílohu z nášho výskumu uvádzame tabuľku 1, kde sme zhrnuli poznatky z našej krátkej ankety v regióne Gemera – Malohontu. Spomedzi oslovených 50 ľudí vedelo o participatívnej spolupráci 45 ľudí, čo je vysoké číslo, ktoré vysvetľujeme tým, že sme anketu vykonávali v rámci podujatí v regióne, a oslovení zväčša sa podieľali na týchto podujatiach. Odpovede respondentov boli voľné, a analyzovali sme ich z dôvodu prehľadnosti

v stĺpcoch tabuľky. Všetky navštívené obce sa nachádzajú v regióne Gemera – Malohontu, konkrétne Jesenské, Rimavská Baňa a Rovné v okrese Rimavská Sobota, Ochtiná – okres Rožňava, Kokava nad Rimavicou – dnes okres Poltár, ale v 19. storočí bola hraničnou obcou Gemera – Malohontu. Povolania respondentov sme z dôvodu prehľadnosti uviedli v skratkách.

Tab. 1: Zhrnutie respondentov ankety podľa ich profesie a odpovedí na otázky

Respondenti	Spolu 50 respondentov náhodne oslovených	
Počet resp.	Povolanie (počet + skratka povolania)	Pôvod v regióne, miesto oslovenia
6	2 - PS, 1 - SL, 3 - NEU	Dobšiná (mesto)
17	6 - PO, 3 - PS, 6 - ŠT, 2 - DO	Rimavská Sobota (mesto)
8	3 - PO, 4 - SL, 1 - NEU	Jesenské
5	3 - PS, 1 - SL, 1 - ŠT	Kokava nad Rimavicou
5	3 - SL, 1 - PS, 1 - ŠT	Ochtiná
5	2 - PS, 2 - SL, 1 - NEU	Rimavská Baňa
4	2 - PS, 2 - DO	Rovné
Odpovede na otázky 1 až 5		
Otázky	kladná odpoveď	záporná odpoveď
otázka 1	áno 45 respondentov	nepoznalo 5 respondentov
otázka 2	áno 36 respondentov	neparticipujúcich 9 (návštevníci)
otázka 3	hlavne obec, kde podnikáme 34 resp.	neviem/žiadne 11 respondentov
otázka 4	áno 29 - záujem o produkty, návštevnosť	neviem/nepozoroval som 16 resp.
otázka 5	význam v ekonomickom rozvoji 40 resp.	nemám názor/neviem 5 resp.

Zdroj: vlastný výskum, autor Milan Takáč, legenda povolání v tabuľke; DO – dôchodca, NEU – nezamestnaný, alebo neuviedol povolanie, PO – podnikateľ, PS – pracovník samosprávy (starosta, zamestnanec úradu), SL – zamestnanec komerčných služieb (napr. predavač...), ŠT – študent.

Ako vyplýva z našej tabuľky, respondenti zväčša už poznali význam spolupráce pri miestnom rozvoji a fakt, že ich spolupráca ovplyvňuje priestor, v ktorom žijú. Túto tabuľku môžeme chápať ako zostručenú formu zhrnutia ankety, ktorá ešte bude v budúcnosti predmetom ďalšej práce.

Záver

V závere nášho príspevku môžeme konštatovať, že aj na Slovensku sa postupne udomácňuje využívanie komunitných priestorových znalostí vo sfére miestnej samosprávy a miestneho ekonomického rozvoja. Zamerali sme sa na región Gemera – Malohontu ako jedného z najmenej rozvinutých regiónov Slovenska. Pri riešení výskumu sa ukázalo, že komunitná priestorová informácia je dôležitá z hľadiska regionálneho rozvoja.

V závere by sme zhrnuli poznatky z oboch konkrétnych projektov analyzovaných v tomto príspevku. Vďaka komunitnej znalosti priestoru je možné lepšie poznať potreby rómskej komunity v Dobšinej, a to hlavne potrebu ďalšej spolupráce s jej príslušníkmi s cieľom pomáhať im udržať si zamestnanie. Rómovia tiež predstavujú ľudský kapitál, ktorý sa vďaka viacstrannej spolupráci môže využívať v prospech spoločnosti. Medzi Rómami sa zvýšila zamestnanosť a skvalitnili sa ich bytové podmienky. Viacstranná spolupráca v Dobšinej naďalej pokračuje.

Taktiež aj druhý projekt, zameraný na budovanie regionálnej značky produktov regiónu Gemera – Malohontu, ktorý sa síce ešte len rozbieha, ale prináša už prvé výsledky. Ako sme zistili z ankety, o výrobky miestnych producentov je vyšší záujem zhruba o 30 až 40 %, pričom medzi záujemcami je stále viac ľudí aj z iných regiónov ako z Gemera – Malohontu. Títo záujemcovia o kúpu výrobkov využívajú aj mapu atraktívnych lokalít a miestnych služieb (znázornená na obr. 2). Sami miestni podnikatelia túto mapu pripomienkujú a spresňujú, a aj sami dávajú svojim návštevníkom ďalšie tipy na návštevy v regióne. Aj tento projekt potvrdzuje, že komunitné priestorové informácie môžu aktivizovať ekonomickú činnosť a ľudský kapitál a podporiť miestny rozvoj.

PodĎakovanie

Tento príspevok vznikol vďaka podpore Grantu UK č. 293/2018 „*Participatívne prístupy pri mapovaní sociálne vylúčených lokalít na Slovensku*“ a vďaka podpore grantu VEGA č. 1/0246/17 „*Keď pracovať nestačí: znásobená marginalita v slovenskej spoločnosti – sociálne a priestorové znevýhodnenie vo vzťahu k trhu práce*“.

Použitá literatúra

- [1] CAPELLO, R. (2019). Interpreting and understanding territorial identity. *Regional Science Policy and Practice*. Vol. 11, issue 1. 141 – 159
- [2] GORDON, E., ELWOOD, S., MITCHELL, K. (2016). Critical spatial learning: participatory mapping, spatial histories, and youth civic engagement. *Children Geographies*, vol. 14, issue 5. 558 – 572
- [3] CHROMÝ, P., JANŮ, H. (2003). Regional identity, activation of territorial communities and the potential of the development of peripheral regions. *Acta Universitatis Carolinae Geographica*, Vol. 38(1). 105 – 117

- [4] JAĎUĐOVÁ, J., MARKOVÁ, I., HRONCOVÁ, E., et al. (2018). An Assessment of Regional Sustainability through Quality Labels for Small Farmers' Products: A Slovak Case Study. *Sustainability*, vol. 10, issue 4, April 2018. 1 – 16
- [5] MATLOVIČOVÁ, K., KOLESÁROVÁ, J., MATLOVIČ, R. (2016). Selected theoretical aspects of the destination marketing based on participation of marginalized communities. Praha: *8th International Annual Scientific Conference on Hotel Services, Tourism and Education* (Sborník mezinárodní vědecké konference: hotelnictví, turismus a vzdělávání, Vysoká škola hotelová v Praze, dne 19. října 2016). 128 – 143
- [6] MICHÁLEK, A., SLÁDEKOVÁ-MADAJOVÁ, M. (2019). Identifying regional poverty types in Slovakia. *Geojournal*, Vol. 84, issue 1, February 2019. 85 – 99
- [7] MICHÁLEK, J. (2011). Gemer – Malohont. Národopisná monografia. Martin: vydavateľstvo Matice slovenskej. 513 p.
- [8] PÁNEK, J. (2018). Participatory Mapping in Community Participation – Case Study of Jeseník, Czech republic. *Quaestiones Geographicae*, vol. 37, issue 3. 151 – 162
- [9] Región Malohont, čo sa oplatí vidieť (2019). <<https://www.regionmalohont.sk/co-sa-oplati-vidiet/>>
- [10] Regionálny produkt Gemer – Malohont (2019). <<https://www.produkty.gemer-malohont.sk/>>
- [11] Rimavská Sobota, oficiálne stránky mesta, sekcia Súčasnosť + stručná charakteristika mesta (2019). <<https://www.rimavskasobota.sk/sucasnost.phtml?id3=16939>>
- [12] TAKÁČ, M. (2018). Komunitné mapovanie ako prostriedok manažmentu ľudských zdrojov v marginalizovaných oblastiach. Praha: Zborník konferencie RELIK 2018. 425 – 434
- [13] V lokalite Dedičná žije vyše 700 Rómov, 500 má priezvisko Kotlár (2019). Denník SME Korzár, dňa 19. augusta 2019. <<https://gemer.korzar.sme.sk/c/22192589/v-lokalite-dedicna-zije-700-romov-500-ma-priezvisko-kotlar.html>>
- [14] ZUBRICZKÝ, G., SZÖLLÖS, J. (2002). Gemer – Malohont. Edícia Poznávame Slovensko. Bratislava: vydavateľstvo Dajama.

Kontakt

Mgr. Milan Takáč

Katedra ekonomickej a sociálnej geografie, demografie a územného rozvoja, Prírodovedecká
fakulta Univerzity Komenského

Ilkovičova 6, SK – 842 15 Bratislava 4

Slovenská republika

milan.takac@uniba.sk